Turun yliopisto
University of Turku

Kirjallinen asiantuntijalausunto
28.3.2017 (29.3. suulliseen kuulemiseen)

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta
tuv@eduskunta.fi

Asia: VNS 1/2017 vp Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti
https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/VNS+1/2017

Teema: Ovatko Agenda 2030 toimenpidesuunnitelman toimenpiteet riittävän kunnianhimoisia? Saavutetaanko niillä haluttu lopputulos?

Lausun asiasta seuraavaa:

1. Agenda 2030 toimenpidesuunnitelman toimenpiteiden kirjaukset ovat oikeansuuntaisia. Oleellinen kysymys on kuitenkin se, kuinka tarmokkaasti ja rohkeasti näitä lähdetään ajamaan. Tässä mielessä arvovetoisuus, poliittinen tahtotila ja näkyvyys - kotimaassa ja kansainvälisesti - ovat kaikki tärkeitä asioita.

Toimenpiteiden kunnianhimon tulee vielä kehittyä ja syventyä - ja agendan näkyä. Lisäksi on muistettava, että kunnianhimoinen tavoite tänään ei ole välttämättä kunnianhimoinen tavoite enää vuonna 2030. Siksi **tavoitteiden rimaa on varaa nostaa**. Tavoitteiden dynaaminen seuraaminen ja päivittäminen on myös tärkeää. Tämä on helpompaa, mikäli toimenpiteet avataan vielä konkreettisemmalle tasolle.

2. Erityinen haaste toimenpiteiden osalta on se, että niitä tulee katsoa myös **kokonaisuuksina**, ei yksittäisinä. Esimerkiksi energia, vesi, ruoka –nexus muodostaa kokonaisuuden myös toimenpiteiden näkökulmasta. Asioiden kokonaisvaltaisen tarkastelu on tärkeää. Tulevaisuudentutkimuksen näkökulmasta se on välttämätön kriteeri. Selonteossa on merkillepantavaa se, että ilmastonmuutos, resurssiviisaus sekä muuttuvat osaamistarpeet ja tulevaisuuden koulutus on kytketty yhteen. Koulutuksen, kulttuurin, osaamisen ja elämäntapojen muutoksen ennakointi on nostettava teknologian ja talouden ennakoinnin rinnalle. Agenda 2030:n "Transforming our World" toimeenpanossa on tärkeää tulevaisuudentutkimuksenkin näkökulmasta holistisuus, kompleksisuus, systeemiajattelu & muutokset yli sektorirajojen. Sivulla 29 "toimeenpanosta" onkin ilmaistu periaatteet hyvin: pitkäjänteisyys, muutosvoimaisuus, horisontaalisuus.

TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS

Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu
20014 Turun yliopisto
Käyntiosoite: Rehtorinpellonkatu 3, Turku
Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 Helsinki • Åkerlundinkatu 2, 33100 Tampere
Puhelin 02 333 9530 • utu.fi/ffrc

3. Pitkäjänteisyys ja muutosvoimaisuus Agenda2030:n toimeenpanossa ovat keskeinen momentti. Esitetty **toimenpide tiivistää kytkentää valtioneuvoston tulevaisuustyö Agenda 2030:n toimeenpanoon on** kannatettavaa, suorastaan **välttämätöntä**. Esimerkiksi ennakointiluotsin roolia jatkuvan vuoropuhelun käynnistäjänä keskeisten toimijoiden kesken tulee kuitenkin terävöittää ja saada toiminnalle avoimuutta ja näkyvyyttä. Agenda 2030:n toimeenpanon ja tulevaisuusselontekojen yhteys on tiivistettävä, mutta kyseinen toimenpide on avattava ja vaiheistettava seikkaperäisesti konkreettisiin toimiin. Myöskin vuorovaikutusta valtioneuvoston tulevaisuustyön ja TuVan välillä voisi uudistaa siten, että Tuva:lla olisi selonteosta lausumisen lisäksi vahva rooli esimerkiksi syötteiden/haasteiden antamisessa tulevaisuusselontekoprosessin alussa. Tanskalaismallin mukaisten Tulevaisuusraatien käyttöönotto voisi olla tässä yhdistävänä siltana.
Tulevaisuudessa on oleellisesti kyse muutoksesta. **Muutoksen systemaattinen ja holistinen ennakointi** auttaa muutoksen ymmärtämistä ja siihen varautumista. Maailma tulee muuttumaan seuraavan 15 vuoden aikana - rajustikin. Siksi on tärkeää varautua ja toimia etupainotteisesti. On todella kyse monista samanaikaisista muutoksista ja niiden kompleksisista kytkennöistä. Muutoksen ennakoinnissa ja Agenda2030:n toimeenpanon ja tulevaisuustyön kytkennöissä on enemmän ja systemaattisesti hyödynnettävä olemassa olevia ennakoinnin **metodeja** (Kuusi et al. 2013).

4. **Yritysvastuu** tavoitteena mainitaan. Perinteisesti yritysvastuu nojaa yritysten haluun ja kansalaisyhteiskunnan paineeseen. Kehitysyhteistyömäärärahoja on leikattu, joten globaalilla tasolla mietittävä kehitysyhteistyön muotoja osana yritysvastuun ilmentymistä. Toimenpiteissä tästä osa-alueesta on kuitenkin kovin vähäisesti konkretiaa. 1) Miten yritysvastuuseen tuuppaavaa kulttuuria kehitetään etupainotteisesti? 2) Voisiko Finnwatchin (www.finnwatch.org) työn kaltaista toimintaa resursoida entistä paremmin?
Globaalin kumppanuuden vahvistaminen mainitaan toimenpiteissä (s 35). Tässä toimenpiteessä tulisi ottaa geopoliittisen muutoksen tunnistaminen keskiöön ja maailman kehitystä muokkaavien riskien, epäjatkuvuuksia ja yllätysten ennakointi. Elämme VUCA-maailmassa (volatility, uncertainty, complexity, ambiguity) (Steinmüller). **Suomen kokonaisturvallisuus** tulisi olla jatkuvasti kehitettävä tavoite, johon nähden kaikki Agenda2030:n toimenpiteet tulisi suhteuttaa ja arvioida.
Globaalin kumppanuuden vahvistamisen toimenpiteenä Suomen tulisi olla tiiviimmin yhteistyössä kahden merkittävimmän global think tankin kanssa – Millennium –hanke ja Rooman klubi. Globaaleja ennakointiaineistoja ja skenaarioita voi peilata Suomen

Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu
20014 Turun yliopisto
Käyntiosoite: Rehtorinpellonkatu 3, Turku
Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 Helsinki • Åkerlundinkatu 2, 33100 Tampere
Puhelin 02 333 9530 • utu.fi/ffrc

olosuhteisiin – mitä hyödynnettävää ja jatkojalostettavaa, mitä vältettävää, mitä opittavaa niistä on. Esimerkiksi Millennium-hankkeen Future of Work/Technology 2050 –skenaariot on tarkoitettu kansallisten työpajojen aineistoksi. Tämä liittyisi suoraan tulevaisuusselonteon aiheeseen Työ Suomessa 2050, mutta tätä voisi myös perata Agenda2030:n toimeenpanon näkökulmasta.

5. Globaaleista verokysymyksistä ja verovälttelystä lausutaan, mutta lähinnä kirjaukset koskevat vaikuttamistyötä (esim. s. 29). Voisiko verovälttelystä ehdottaa joitain selkeitä toimenpiteitä?

6. Hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi –painopisteessä keskeisenä toimenpiteenä mainitaan **energia- ja ilmastostrategian toimeenpano** (s. 15).
Biotalous on suomalainen erityispiirre, jota nimenomaisesti nykyinen hallitus ajaa. Tahtotila näkyy myös tässä lausunnossa. Mutta jo nyt tutkijat huolissaan, kuinka pitkälle strategia voidaan viedä. Toimenpiteillä tulee varmistaa, että maassamme on cleantechiä monella sektorilla ja hajauttaa riskiä. Ei vain perinteiset toimijat, vaan pk-yritykset ja startupit saatava mukaan.
Tulevaisuuden energiamurros on käynnissä ja se perustuu yhteiskunnan toimintojen sähköistämiseen. **Tarvitaan yhteiskunnan suuri sähköistäminen ja energian internet (ekoälykkäät digitaaliset energiaratkaisut).** Digitalisaatio ja hajautetun energiantuotannon murros vauhdittavat edelleen suurta sähköistämistä ja siirtymistä kohti lähes 100% uusiutuvaan energiaan pohjautuvaa systeemiä. Digitalisaatio ja hajautettu uusiutuvan energiantuotanto yhdistyvät tulevaisuuden yhteiskuntamallissa, jota luodataan Tekesin Neo-Carbon Energy –hankkeessa. Energiamurroksen seurauksena syntyy uusi energian internet. Myös energiaturvallisuus saa uuden merkityksen: siitä tulee kyberturvallisuutta. Mitä suuri sähköistäminen tarkoittaa yhteiskunnallisena prosessina? Kuinka Suomi, jolla on vahvaa energiatekniikoiden ja ict-alan osaamista, voi proaktiivisesti tarttua tähän taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen mahdollisuuteen näiden kahden osa-alueen yhdistämisestä (kolmas/neljäs teollinen vallankumous)? Tämä olisi otettava Agenda2030 –toimenpiteiden toteutukseen läpileikkaavasti.

7. Muutos ei tule vain virkamiesten ja asiantuntijoiden laatimista tavoitteista, vaan on luotava puitteet laajemmalle kansalaisten ja sidosryhmien tekemille muutoksille. Governance-näkökulmasta kiteytettynä: jotta johtotasolla otetaan asia vakavasti, seuranta tehtävä esim.

Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu
20014 Turun yliopisto
Käyntiosoite: Rehtorinpellonkatu 3, Turku
Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 Helsinki • Åkerlundinkatu 2, 33100 Tampere
Puhelin 02 333 9530 • utu.fi/ffrc

hallitus- & eduskuntatasolla (top-down). Kuitenkin samalla toimittava (valtion / hallitusten rooli) yli hallituskausien "mahdollistajana" (bottom-up).

Mikä on Suomen tulevaisuuden tahtotila? Missä pyritään edelläkävijyyteen? (Heinonen 2013). Tulevaisuussuuntautuneessa Agenda2030:n toimeenpanossa? Suomi tarvitsee tulevaisuusstrategian, joka toteuttaa yhteisesti hyväksyttyä visiota paremmasta huomisesta. Tuo visio on kirkastettava ja havainnollistettava tarinalla, johon voimme samaistua. Agenda2030:n toimenpiteet nivoutuneina tulevaisuusselontekoihin tulisi palvella tätä tavoitetta.

Edelläkävijyyteen liittyen vahvasti kannatettava toimenpide on "Kehitetään kestävän kehityksen innovaatioita" (s. 18), samoin kokeilut (s. 38). Näihin on myös hyvä integroida tiiviisti mukaan päästö-/ympäristökysymykset. Ehdotettu kestävän kaupunkikehityksen ohjelma ei vain kokoaisi yhteen kansallisia prioriteetteja kaupunkikehityksen periaatteista ja toimenpiteistä (s 19), vaan voisi toimia edelläkävijyyttä toteuttavana pilottien ja kokeilujen alustana. Ennakointi ja innovointi on kytkettävä yhteen edelläkävijyyttä tavoiteltaessa.

Sirkka Heinonen
professori
Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
Guest Professor, University of Science and Technology of China
Lisätietoja: sirkka.heinonen@utu.fi

Lähteet:

Breyer, Christian; Heinonen, Sirkka & Ruotsalainen, Juho (2016). New consciousness: A societal and energetic vision for rebalancing humankind within the limits of planet Earth. Technological Forecasting and Social Change. http://dx.doi.org/10.1016/j.techfore.2016.06.029

Heinonen, Sirkka (2013). Edelläkävijäanalyysi ja kansainväliset kulttuurimuutokset – Posi- ja negatrendianalyysi kulttuurin murroksen tunnistajana, s. 267-278 Teoksessa: Kuusi, Osmo, Berman, Timo & Salminen, Hazel. Miten tutkimme tulevaisuuksia? Acta Futura Fennica no 5, täysin uudistettu 3. painos, Helsinki.

Kuusi, Osmo, Berman, Timo & Salminen, Hazel. Miten tutkimme tulevaisuuksia? Acta Futura Fennica no 5, täysin uudistettu 3. painos, Helsinki.

Steinmüller, Karlheinz (2016). The World in 2040. Workshop organized by Millennium Project and NATO, 25.6.2016, Washington.